

ВІДГУК
офіційного опонента –
доктора юридичних наук, професора Калаура Івана Романовича
на дисертаційне дослідження Помазанова Андрія Віталійовича
«Касаційний перегляд судових рішень
у цивільному процесі України»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 – право

Докладне вивчення і критичний аналіз тексту поданої на захист дисертації, а також наукових праць здобувача, опублікованих за її темою, дають підстави для формулювання офіційним опонентом наступного висновку.

Актуальність дисертаційного дослідження. Виконана дисертація А.В. Помазанова на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – право за обраною темою характеризується безперечною актуальністю та своєчасністю, маючи як теоретичне, так і практичне значення, що дисертант переконливо доводить у вступній частині свого наукового дослідження.

Разом з тим, актуальність обраної дисертантом теми обумовлюється тим, що за результатами здійснення реформування цивільного процесуального законодавства в Україні особливої уваги потребують цивільні процесуальні відносини, що виникають у зв'язку з касаційним переглядом судових рішень у цивільних справах.

Так, не викликає сумнівів висновок дисертанта про те, що такий вид судового правозастосування у цивільному процесі, як касаційний перегляд судових рішень, потребує належного науково-методичного, організаційного та правового забезпечення, що є можливим лише за умови достатньої та ефективної доктринальної розробки питань сутності та змісту касаційного перегляду, зокрема, в контексті надмірно низького рівня довіри до судової системи України.

Особливої актуальності у світлі висловленого набуває дослідження основних аспектів касаційного перегляду у цивільному процесі, оскільки у даному випадку йдеться про захист, поновлення, визнання прав, найбільш чутливих до порушень з позиції забезпечення нормальної життєдіяльності особи: особистих немайнових та майнових, спори щодо яких виникають, передусім, з договірних та недоговірних, житлових, земельних, сімейних, спадкових, споживчих, трудових правовідносин, відносин власності, в тому числі – інтелектуальної, котрі перебувають у приватноправовій площині, проте водночас відіграють вагому роль як для сторін, так і для суспільства в цілому.

24	20	19	р.
кількість аркушів:			
осн. док.	11	додаток	-

формулюючи важливі напрацювання судової практики та гарантуючи подальше належне вирішення правових конфліктів між сторонами, а також виступаючи індикатором виконання державою конституційних зобов'язань перед громадянами.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Про практичну та наукову цінність дисертації свідчить те, що дослідження виконано у відповідності зі Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленою Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276, Національною стратегією у сфері прав людини, затвердженою Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015 та згідно з Переліком пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України 07 вересня 2011 р. № 942, планом науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України за напрямом досліджень «Наукові підходи до вдосконалення цивільного та господарського судочинства в світлі судової реформи» (номер державної реєстрації 0116U000159).

Вищевикладене обумовлює своєчасність дослідження питання касаційного перегляду судових рішень у цивільному процесі України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукові положення, висновки і рекомендації сформульовані дисертантом з належним ступенем достовірності та обґрунтованості, що вимагається від такого роду досліджень, у своїй переважній більшості мають переконливий характер. Поставлені автором завдання дисертаційного дослідження (с. 18-19) у цілому розкриті.

На користь ґрунтовного характеру проведеного дослідження слугує обраний дисертантом комплексний підхід до вибору науково-методологічних та нормативно-правових джерел й емпіричної бази.

Так, у ході обґрунтування відповідних висновків А.В. Помазановим використано широке коло вітчизняних і зарубіжних нормативно-правових актів, наукових джерел з цивільного права і процесу, кримінального процесу, конституційного права, філософії права, постанови пленумів Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, дані офіційної статистики та соціологічних опитувань, рішення Європейського суду з прав людини, а також українських судів, у тому числі – постанови Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, збірники матеріалів науково-практичних конференцій та круглих столів, наукову періодику.

Таким чином, емпіричний матеріал дослідження характеризується належним рівнем репрезентативності, що позитивно вплинуло на обґрунтованість та достовірність наукових положень, рекомендацій та висновків проведеного дослідження.

Дисертантом було обрано вдалу архітектуру, яка дозволила йому всебічно та послідовно розкрити обрану проблематику. Як і належить ґрунтовній кваліфікаційній науковій праці, дисертаційне дослідження

розпочинається зі вступу, містить у собі два розділи, що композиційно складаються з дев'яти підрозділів. До кожного з розділів подано відповідні висновки, наприкінці роботи сформульовано загальні висновки, а також список використаних джерел (264 найменування), додатки.

При цьому слід підкреслити переважно критичний підхід автора до опрацювання джерельної бази, якому властиві глибокий аналіз досліджуваного матеріалу, уживання коректної наукової полеміки з іншими науковцями та високий рівень аргументації власного підходу до формулювання тих чи інших положень, висновків чи пропозицій, що свідчить про зрілість дослідника, його обізнаність з наявними у науці та правозастосуванні проблемами та високу загальнонаукову культуру.

Дисертаційне дослідження А.В. Помазанова базується на логічно послідовній, системній і, в цілому, довершеній методологічній основі. Сукупність загальнонаукових та спеціальних наукових методів, використаних дисертантом при підготовці дисертації, дозволили виявити та вирішити комплекс теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із поглибленням наукових знань про касаційний перегляд судових рішень у цивільному процесі України, шляхом вивчення історичних передумов розвитку даного інституту, його правової природи, змісту, сутності, міжнародних стандартів та іноземного досвіду здійснення такого виду перегляду, особливостей та проблемних процедурних аспектів, його правових наслідків та ефективності, а також уможливили напрацювання рекомендацій щодо усунення недоліків законодавства України у даній сфері.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про те, що дослідження має системний, цілісний, самостійний характер та відзначається високим науковим рівнем та актуальністю.

Серед праць із цивільного процесу, виконаних в Україні останніми роками, дана робота виступає, по суті, першим монографічним дослідженням, спрямованим на характеристику касаційного перегляду судових рішень у цивільному процесі України, у гносеологічному розрізі, з урахуванням сучасного стану цивільного процесуального законодавства, організації судової системи України та пов'язаних з цим викликів. Зазначене істотно актуалізує обрану дисертантом тематику наукового дослідження.

Об'єктом дослідження стали цивільні процесуальні правовідносини, що виникають у зв'язку з касаційним переглядом судових рішень у цивільних справах. Предметом дослідження дисертант визначив здійснення касаційного перегляду судових рішень у цивільному процесі України, що цілком відповідає проблематиці дисертаційних досліджень, які виконуються за спеціальністю 081 – право.

Проведене дослідження дало змогу внести ряд пропозицій, спрямованих на удосконалення цивільного процесуального законодавства в частині оптимізації процедури власне касаційного перегляду, а також окремих цивільних процесуальних інститутів, дотичних до даної процедури, підґрунтям яких слугували доктринальні засади у поєднанні з урахуванням досвіду вітчизняного та зарубіжного правозастосування.

Комплексне опрацювання та міждисциплінарний аналіз наукових джерел і норм законодавства в їх генезисному та порівняльному аспектах, а також

матеріалів із судової практики дало А.В. Помазанову можливість сформулювати власні наукові положення, висновки та рекомендації, що відзначаються достовірністю та характеризуються науковою новизною.

До найбільш вагомих наукових положень, що характеризуються новизною або її елементами, слід віднести такі:

уперше:

- сформульовано визначення поняття касаційного судового правозастосування, під яким пропонується розуміти спеціальний постапеляційний порядок перегляду та ухвалення рішення у справах, які підлягають касаційному оскарженню з метою захисту та поновлення порушених прав сторін, що досягається шляхом виявлення та усунення порушень матеріального та процесуального права, допущених судами нижчих інстанцій; справедливого суду у цивільному процесі, що становить собою визначений законом, забезпечений державою процесуальний механізм доступу до правосуддя, судового розгляду та ухвалення рішення, що базується на загальновизнаних принципах справедливого судочинства та реалізується судами з метою гарантування правосудності рішень у цивільних справах, якими забезпечується реалізація цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших прав особи, на умовах можливості апеляційного та касаційного оскарження судового рішення у випадках, визначених законом; приєднання до касаційної скарги, яке доцільно визначати як юридичний акт, що засвідчує підтримання особою, питання про права якої попередньо було вирішено судом нижчої інстанції, вимог, пред'явлених у касаційній скарзі, з метою відстоювання власного юридичного інтересу, внаслідок чого вона наділяється відповідними правами та обов'язками;

- розроблено структуру касаційного перегляду судового рішення у цивільній справі, до складу якої пропонується включити суб'єкт касаційного перегляду; об'єкт касаційного перегляду; мотив касаційного перегляду; мету касаційного перегляду; завдання касаційного перегляду; способи касаційного перегляду; засоби касаційного перегляду; дії, спрямовані на касаційний перегляд; результати касаційного перегляду;

- визначено критерії встановлення малозначності цивільних спорів немайнового характеру, а саме: а) наявність обставин, що ускладнюють розгляд справи; б) час, необхідний для розгляду справи у розумні строки; в) кількість співпозивачів, співвідповідачів та інших учасників процесу; г) необхідність проведення експертиз та їх складність, отримання висновків спеціалістів; ґ) необхідність допиту значної кількості свідків; д) місцезнаходження учасників та переважної більшості свідків; е) участь у справі іноземного елемента та необхідність з'ясування і застосування норм іноземного права; є) ступінь ризику для заявника;

- встановлено завдання меж касаційного перегляду, до яких належать: 1) забезпечення прав учасників касаційного провадження; 2) забезпечення дотримання принципу диспозитивності; 3) недопущення безпідставного перегляду рішень нижчих інстанцій; 4) забезпечення правосудності рішення, ухваленого судом касаційної інстанції за результатами перегляду;

5) забезпечення дотримання принципу інстанційності (недопущення взяття на себе судом касаційної інстанції повноважень судів нижчих інстанцій);

- розроблено класифікацію правових наслідків, що виникають за результатами касаційного перегляду рішень суду (за видом рішення; за об'єктом; за суб'єктом; за змістом; за механізмом впливу; за обсягом) та визначено їх ознаки, а саме: а) встановлення у нормах законодавства; б) обмеженість вибору варіантів процесуальної поведінки суду касаційної інстанції нормами цивільного процесуального законодавства; в) безальтернативний характер наслідків касаційного перегляду; г) відповідність наслідків касаційного перегляду засадам процесуальної можливості і належності;

- аргументовано необхідність законодавчого закріплення презумпції правомірності наслідків касаційного перегляду, на підставі якої рішення суду касаційної інстанції та ефективність її діяльності, як засобу правового захисту, вважатимуться достатніми та правомірними доти, доки протилежне не буде встановлено Європейським судом з прав людини.

Удосконалено:

- періодизацію історичного розвитку в Україні інституту касаційного перегляду судових рішень у цивільних справах з 1991 року, шляхом виокремлення таких етапів, як: пострадянський, перехідний, постперехідний, новий та новітній;

- визначення поняття касаційного перегляду в частині його тлумачення як постапеляційної процесуальної форми перегляду судових рішень, обумовленої їх оскарженням сторонами, що здійснюється судом касаційної інстанції у встановленому законом порядку та строки;

- розуміння ознак, що розкривають зміст понять касаційне оскарження, касаційне провадження, касаційний перегляд, касаційний розгляд та об'єкт і предмет кожного з них й взаємозв'язок цих понять між собою;

- визначення предмета касаційного оскарження в частині його тлумачення як судового рішення, що оскаржується касатором у зв'язку з наявністю в його змісті, на думку касатора, ознак неправильного застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права, чим порушуються права та законні інтереси касатора, на підставі чого судом касаційної інстанції здійснюється касаційний перегляд такого рішення за відповідною касаційною скаргою;

- науковий підхід до розуміння права на касаційне оскарження як складової права на справедливий суд у цивільному процесі України;

- науковий підхід до виокремлення критеріїв ефективності касаційного перегляду, шляхом викладу їх наступним чином: а) у ході перегляду повною мірою враховано принципи й засади судового провадження; б) судом вичерпно, у межах повноважень, проаналізовано допущені порушення та наведено вмотивовані висновки щодо них; в) рішення касаційної інстанції підкріплено належним обґрунтуванням, яке робить це рішення, як наслідок перегляду, адекватним дійсності розгляданого правового спору;

Дістало подальшого розвитку:

- положення щодо визначення мети та завдання касаційного перегляду судових рішень у цивільних справах, внаслідок чого під *метою* касаційного перегляду пропонується розуміти постапеляційний захист та поновлення порушених прав сторін, спрямований на забезпечення дотримання основних засад цивільного процесу у конкретній справі, що реалізується шляхом виявлення та усунення порушень матеріального та (або) процесуального права, допущених судами нижчих інстанцій, а під *завданням* – перевірку судових рішень з позиції їх законності, шляхом здійснення ефективного касаційного судового правозастосування в порядку та межах, визначеними законом.

- положення щодо забезпечення доступності правосуддя в частині мотивування потреби зниження ставок судового збору або звільнення від його оплати для певних категорій осіб.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення, висновки та пропозиції, викладені автором в дисертаційному дослідженні, становлять певний внесок у розвиток науки цивільного процесуального права України, практичну діяльність та законотворчий процес. Наведене підтверджується відповідними актами впровадження результатів дослідження, що додаються до дисертації.

Оцінка змісту дисертації. Вдалою та обґрунтованою з наукової точки зору є архітектоніка рецензованої наукової праці, якою обумовлена повнота і всебічність розкриття автором предмету дослідження. Структура дисертації є логічно обґрунтованою та відповідає поставленим завданням, об'єкту та предмету дослідження.

Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків до кожного з розділів та загальних висновків, списку використаних джерел (264 найменування) та додатків.

У розділі 1 дисертації «Загальна характеристика касаційного перегляду у цивільному процесі України» здобувач досліджує історичні передумови розвитку інституту касаційного перегляду на землях України, сутність та зміст касаційного перегляду у цивільному процесі України, право на касаційне оскарження як складову права на справедливий суд у цивільному процесі України, а також міжнародно-правові стандарти касаційного перегляду у цивільному судочинстві.

Так, цікавими є висновки автора щодо визначальної ролі гетьмана для «касаційного» перегляду рішень судів доби козацько-гетьманської держави, а також значення тогочасних нормативних джерел та звичаїв для подальшого формування традицій перегляду судових рішень в Україні (с.29). Заслуговує на належну позитивну оцінку і запропонована автором періодизація розвитку інституту касаційного перегляду у цивільному процесі в Україні, виконана здобувачем за критерієм нормативного забезпечення, в рамках якої йдеться про доцільність виокремлення шести етапів розвитку досліджуваного інституту з 1991 року (с. 40-41).

Крім того, заслуговує на підтримку пропозиція автора стосовно необхідності нормативної регламентації в Конституції та ЦПК України положення, що відображатиме забезпечення права на апеляційне оскарження і

перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження і перегляд судового рішення (с.47).

Достатньо обґрунтованими виглядають також авторські положення в частині завдання касаційного перегляду (що, на думку дисертанта, становить собою перевірку судових рішень з позиції їх законності, шляхом здійснення ефективного касаційного судового правозастосування в порядку та межах, визначеними законом) й мети касаційного перегляду (яка, в розумінні здобувача, становить собою постапеляційний захист та поновлення порушених прав сторін, спрямований на забезпечення дотримання основних засад цивільного судочинства у конкретній справі, що реалізується шляхом виявлення та усунення порушень матеріального та(або) процесуального права, допущених судами нижчих інстанцій), а також обумовлений наведеним висновок про те, що основним напрямом діяльності касаційної інстанції є касаційне судове правозастосування. (с. 57).

Водночас, автором переконливо доведено необхідність розмежування на рівні теорії цивільного процесу України таких понять, як обґрунтованість права на звернення, що реалізується суб'єктом подання та обґрунтованість, власне, касаційної скарги (с. 73).

Досить аргументованими видаються також тези здобувача щодо пріоритетності поділу справ, які переглядаються у касаційному порядку, зважаючи на критерій складності справи та з їх поділом на ті, що характеризуються незначним ступенем складності, складні справи, а також справи значного ступеня складності. Разом з тим, доволі ґрунтовним з точки зору доказовості є підсумок дослідження автором зазначеного аспекту касаційного перегляду, що конститується в рекомендації безумовного врахування думки сторін у разі, коли ймовірним є застосування судом варіанту перегляду за правилами спрощеного провадження (с.86).

На думку офіційного опонента, дисертантом повною мірою обґрунтовано його авторське бачення класифікації міжнародних стандартів цивільного судочинства за запропонованими у роботі критеріями (с. 91).

Належним ступенем наукової цінності наділені й пріоритетні, на думку здобувача, для діяльності Верховного Суду, як касаційної інстанції, результати діяльності, серед яких в роботі означено узгодженість ухвалюваних рішень, забезпечення обґрунтованості рішень; посилення відповідальності, а також зумовлений вищезазначеним висновок про доцільність запровадження можливості контрольованого доступу суддів, пріоритетно – касаційної інстанції, до державних реєстрів, що на сьогодні функціонують в Україні, з метою оптимізації та пришвидшення розгляду ними судових проваджень, зокрема, у рамках здійснення провадження без участі сторін (с.105).

У розділі 2 «Процедура касаційного перегляду у цивільному процесі України» автором подано власне наукове бачення низки доктринальних проблем, що виникають у ході здійснення права на касаційне оскарження та відкриття касаційного провадження, щодо предмету і меж касаційного перегляду, здійснення касаційного перегляду рішень і ухвал судів, а також правових наслідків та ефективності касаційного перегляду у цивільному процесі України, сформульовану на основі аналізу точок зору українських та

зарубіжних науковців, рішень національних судів та Європейського суду з прав людини, статистичних даних тощо.

На окрему увагу заслуговує позиція здобувача щодо поняття приєднання до касаційної скарги, під яким автор розуміє юридичний акт, що засвідчує підтримання особою, питання про права якої попередньо було вирішено судом нижчої інстанції, вимог, пред'явлених у касаційній скарзі, з метою відстоювання власного юридичного інтересу, внаслідок чого вона наділяється відповідними правами та обов'язками (с.119).

Цікавим та цілком аргументованим є твердження здобувача про те, що існування передбачених ЦПК України винятків у частині забезпечення можливості поновлення строку на касаційне оскарження судових рішень становлять собою гарантію здійснення права на касаційне оскарження за рахунок факультативного характеру додаткових можливостей, наданих державою скажнику (с. 127-128).

Грунтовністю та високим рівнем значущості для подальшого розвитку науки і практики характеризується виокремлення дисертантом на основі проведеного ним аналізу рішень касаційної інстанції найпоширеніших підстав для відмови в касаційному перегляді, а також спрямованості відповідних спорів (щодо кредитних спорів та спорів щодо виплати заробітної плати, а також виплат внутрішньо переміщеним особам, як соціально незахищеній категорії) (с.127-128).

Доволі слушним офіційному опоненту видається висновок здобувача стосовно вагомості вольового аспекту оскарження, як такого, що ініціюється касатором, а отже покликане переконати суд у наявності недоліків судового рішення, що свідчить про неабсолютний характер «процесуальної придатності» судових рішень до касаційного перегляду та результативності останнього, внаслідок чого автором констатовано, що саме волевиявлення потенційного касатора є своєрідним «каталізатором» як касаційного оскарження, так і касаційного перегляду, будучи таким, що лежить в основі обох (с. 137-138).

Вартою підтримки є висловлена дисертантом на с.147 рецензованої роботи позиція стосовно того, що адекватне встановлення касаційним судом меж перегляду є одним з тих стандартів, що убезпечує як сторони від невинуватеного перегляду рішення, так і судову систему від нераціонального навантаження та протиприродного перейняття касаційним судом на себе повноважень судів нижчих інстанцій.

Цікавою є й пропозиція автора щодо внесення змін до статті 407 ЦПК України, шляхом встановлення більш скороченого, ніж наразі передбачено законодавством, строку, що відводиться на касаційне оскарження (с.159).

На с. 181-182 дисертаційного дослідження знаходимо цікаве застосування автором усталеної в доктрині «торії зовнішніх ознак» з екстраполяцією згаданої на процедуру касаційного перегляду в українському цивільному процесі. Передусім, здобувач наголошує на необхідності віднесення до таких ознак в окресленому випадку забезпечення судом поваги до честі і гідності, рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом; гарантування гласності і відкритості судового процесу та його повного фіксування технічними засобами; забезпечення змагальності сторін, диспозитивності, пропорційності та обов'язковості судового рішення в порядку та у способи,

встановлені законом; розумність строків розгляду справи судом; дотримання судом вимоги неприпустимості зловживання сторонами їхніми процесуальними правами; забезпечення відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення.

Такою, що відповідає реаліям сучасного цивільного процесу, постає авторська побудова тези про перевірочний характер діяльності суду касаційної інстанції з перегляду ухвал, властивими рисами якої, на думку автора, є остаточний характер її результатів, а також визначальність ролі рішення касаційного суду для подальшої долі ухвал, що переглядаються, а відповідно – реалізації факту забезпечення державою прав учасників касаційного провадження. Аналогічний висновок, на думку офіційного опонента, можна вважати справедливим також стосовно положення про типовість проблем, що детермінують необхідність перегляду, та наявність об'єктивної потреби у їх цілеспрямованому усуненні, сконструйоване здобувачем на підставі аналізу рішень Верховного Суду (с. 205).

Доцільною, з точки зору теорії цивільного процесу, є подана автором класифікація правових наслідків, що виникають за результатами касаційного перегляду рішень суду за видом оскаржуваного рішення, об'єктом, суб'єктом, змістом, механізмом впливу та обсягом (с. 209-211).

Рациональним видається висновок дисертанта про те, що досягнення результату у вигляді забезпечення мети касаційного перегляду залежить від достатності вжитих заходів на рівні касаційного перегляду для продукування касаційним судом такого кінцевого рішення, яке гарантуватиме вирішення відповідного спору, у зв'язку з чим автором акцентується увага на таких поняттях, як достатність процесуальних дій, вчинених касаційною інстанцією та ефективність касації, де друге забезпечується за допомогою першого (с. 219).

Водночас, не вдаючись до глибинної деталізації позитивних характеристик роботи в цілому, слід відзначити, що дисертація містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення здобувачем під час прилюдного захисту та щодо яких рекомендується врахування зауважень офіційного опонента у разі продовження здобувачем подальших наукових розвідок з тематики дисертації.

Насамперед, йдеться про такі:

1. Зі змісту підрозділу 1.4. дисертаційного дослідження А.В. Помазанова вбачається, що автором проаналізовано міжнародні стандарти касаційного перегляду безвідносно до їх реалізації в іноземних юрисдикціях. Водночас, у підрозділах розділу 2 дисертації автор принагідно до розглядуваних питань наводить окремі аспекти міжнародного досвіду касаційного перегляду.

Загалом, відзначаючи цінність зазначеного для проведеного дисертантом дослідження, під час ознайомлення з роботою виникло питання доцільності аналізу наведених у запропонованому вигляді.

Думається, що задля отримання повноцінної картини застосування галузевих норм процесуального законодавства низки європейських країн, дисертанту варто було б проаналізувати міжнародний досвід касаційного перегляду не лише крізь призму його процесуального забезпечення, а й з урахуванням притаманної специфіки та проблематики, а також детальніше

дослідити стан дотримання міжнародних стандартів цивільного судочинства, на які посилається автор, у країнах, практика яких становила предмет дослідження у відповідному підрозділі дисертації.

2. На с. 166 дисертаційного дослідження здобувач пропонує запровадити обмеження на касаційне оскарження відповідачем, який, попри належне повідомлення, не брав участі в попередніх судових розглядах.

На думку офіційного опонента, така позиція є не зовсім зваженою та потребує уточнення, оскільки дисертантом залишено поза увагою такий важливий аспект, як право громадян на доступ до правосуддя, що, як цілком обґрунтовано констатує автор у підрозділі 1.3. своєї роботи, є складовою права на справедливий суд, гарантованого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а доповнення ЦПК України окресленим положенням може поставити під сумнів дотримання вказаних прав учасника процесу українськими судами.

3. На с. 219-221 дисертаційного дослідження здобувач, розмірковуючи про момент виникнення наслідків касаційного перегляду, стверджує про різноманіття варіантів їх тлумачення, залежно від змісту останніх. Зокрема, автор доходить висновку про те, що у певних випадках моментом виникнення відповідних наслідків може бути момент виконання рішення за результатами перегляду. Крім того, зазначається про те, що з фактичної точки зору, касаційний перегляд можна вважати ефективним винятково тоді, коли в результаті виконання вмотивованої та обґрунтованої постанови касаційного суду вчинено всі подальші дії, необхідні для вирішення спору (тобто, коли всі визначені в постанові наслідки настали, вони є законними і спір вирішено по суті).

Втім, з огляду на усталені в доктрині цивільного процесу уявлення про природу касаційного перегляду, його процесуальне призначення, а також наявний в сучасному ЦПК України алгоритм такого виду перевірки судових рішень та вичерпний характер повноважень суду касаційної інстанції, наданий автором висновок видається таким, що потребує додаткової аргументації в ході публічного захисту.

4. Аналізуючи в межах підрозділу 2.5. роботи наслідки касаційного перегляду, дисертант серед характерних для них ознак виокремлює притаманну їм безальтернативність, а також відповідність наслідків касаційного перегляду засадам процесуальної можливості і належності (с. 224).

Разом з тим, на думку офіційного опонента, вказані положення не знайшли докладного обґрунтування у відповідному підрозділі, а тому потребують детальнішого висвітлення в ході публічного захисту дисертації.

Зазначені офіційним опонентом положення мають, головним чином, дискусійний характер, відображають власну наукову позицію, слугуючи винятково підставою для наукової полеміки під час публічного захисту дисертації та не впливаючи на її загальну високу позитивну оцінку.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам (повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях; виконання вимог академічної доброчесності). Основні положення дисертації в достатньому обсязі висвітлено в наукових статтях та тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що за якісними та кількісними показниками

відповідають вимогам, що висуваються до матеріалів, опублікованих за темою дисертаційного дослідження.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для теорії цивільного процесу, але й для правозастосовної практики. У тому числі, викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України характеризуються належним рівнем теоретичної та практичної обґрунтованості.

З аналізу змісту тексту дисертації офіційним опонентом вбачається дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності у повному обсязі, що підтверджується наступним.

Дисертаційне дослідження Помазанова А.В. містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано повну й достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методики досліджень.

Так, у рецензованій дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дисертаційного дослідження.

Підсумовуючи вищенаведене, дисертація, представлена Помазановим Андрієм Віталійовичем є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, що має істотне значення для розвитку української науки цивільного процесу та правозастосування.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертаційне дослідження на тему «Касаційний перегляд судових рішень у цивільному процесі України» відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження наукових ступенів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 року, а його автор – **Помазанов Андрій Віталійович** за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – право.

**Офіційний опонент,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри
цивільного права і процесу
Тернопільського національного
економічного університету**

I.P. Kalaup
Зав. кафедри
Зав. навчальним відділом

I.P. Kalaup
I.P. Калаур